

Ko lubadar postane zvezdar – ustaljenost terminologije kot temelj učinkovite komunikacije v gozdarstvu

When “lubadar” becomes “zvezdar” – established terminology as the basis for effective communication in forestry

Maarten de GROOT¹, Ana BRGLEZ², Luka CAPUDER³, Zina DEVETAK⁴, Eva GROZNIK⁵,
Tine HAUPTMAN⁶, Nikica OGRIS⁷, Barbara PIŠKUR⁸

Izvleček:

V času podnebnih sprememb, globalne trgovine in širjenja invazivnih organizmov je jasna, konsistentna in funkcionalna komunikacija med strokovnjaki, lastniki gozdov in javnostjo ključna za učinkovito gospodarjenje z gozdovi. Nedavna prizadevanja za posodobitev slovenskih imen podlubnikov, kot jih predlagajo Jurc in sod. (2024) v reviji Scopolia, odpirajo pomembno razpravo o strokovni ustreznosti, funkcionalnosti in ustaljenosti terminologije. S pričujočim komentarjem želimo opozoriti na pomen ohranjanja ustaljenih slovenskih poimenovanj, ki so v stroki uveljavljena že desetletja, ter predlagamo mehanizme za vzpostavitev strukturiranega procesa za usklajevanje slovenske terminologije.

Ključne besede: podlubniki, slovenščina, ozaveščanje, komunikacija, terminologija, ustaljena imena, zdravje gozdov

Abstract:

In times of climate change, global trade, and the spread of invasive organisms, clear, consistent, and functional communication between experts, forest owners, and the general public is crucial for effective forest management. Recent efforts to update Slovenian names for bark beetles, as proposed by Jurc et al. (2024) in the journal Scopolia, open an important debate on the technical appropriateness, functionality, and established use of terminology. With this commentary, we wish to draw attention to the importance of preserving established Slovenian names that have been in use in the field for decades, and we propose mechanisms for establishing a structured process for harmonizing Slovenian terminology.

Key words: bark beetles, Slovenian, awareness raising, communication, terminology, established names, forest health

1 UVOD

1 INTRODUCTION

Slovenski gozdovi se soočajo z vse pogostejšimi motnjami, kot so vetrolomi, žledolomi in invazije škodljivih organizmov. Primeri, kot so širjenje *Hymenoscyphus fraxineus* (povzročitelj jesenovega ožiga) ter novih vrst podlubnikov in ambrozijskih hroščev po Sloveniji, kažejo na nujnost jasne in usklajene komunikacije med vsemi deležniki v gozdarstvu. V tem kontekstu je nedavna publikacija Jurc in sod. (2024) o podlubnikih Slovenije sicer pomemben korak k boljšemu razumevanju

raznolikosti in razširjenosti teh vrst, vendar predlogi za spremembo že ustaljenih slovenskih imen odpirajo pomembna vprašanja glede funkcionalnosti, smotrnosti in dejanske uporabnosti vedno novih poimenovanj v praksi. Nesprejemljivo se nam zdi predvsem to, da so se kmalu po objavi publikacije (Jurc in sod., 2024) pojavile težnje po takojšnji splošni uporabi predlaganih imen, brez kakršnega koli posvetovanja oziroma kritičnega razmisleka znotraj gozdarsko-entomološke stroke. Ob tem postane očitno, da v slovenskem prostoru ni vzpostavljenega postopka za uvajanje novih poi-

¹ M. G., Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za varstvo gozdov, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija. maarten.degroot@gozdis.si

² A. B., Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za varstvo gozdov, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija. ana.brglez@gozdis.si

³ L. C., Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za varstvo gozdov, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija. luka.capuder@gozdis.si

⁴ Z. D., Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za varstvo gozdov, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija. zina.devetak@gozdis.si

⁵ E. G., Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za varstvo gozdov, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija. eva.groznik@gozdis.si

⁶ T. H., Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za varstvo gozdov, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija. tine.hauptman@gozdis.si

⁷ N. O., Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za varstvo gozdov, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija. nikica.ogris@gozdis.si

⁸ B. P., Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za varstvo gozdov, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija. barbara.piskur@gozdis.si

menovanj, ki bi sistematično vključeval strokovno presojo, jezikoslovna načela in širši konsenz stroke. V odsotnosti takšnega strukturiranega pristopa se spremembe soočajo z vprašanjem legitimnosti, saj lahko povzročijo zmedo v komunikaciji, otežijo prenos znanja in s tem zmanjšajo učinkovitost gospodarjenja z gozdovi.

2 PROBLEMATIKA SPREMINJANJA USTALJENIH IMEN

2 THE ISSUE OF CHANGING ESTABLISHED NAMES

Predlogi, kot sta spremembi imena *Ips typographus* iz »osmerozobi smrekov lubadar« v »osmerozobi lubadar« ali *Pityogenes chalcographus* iz »šesterozobi smrekov lubadar« v »šesterozobi zvezdar«, temeljijo tudi na želji po binarni sistematiki poimenovanj. Čeprav je ideja poenostavitve in sistematizacije načeloma smiselna in po eni strani razumljiva, pa se ob tem pojavljajo resni pomisleki. Po mnenju jezikoslovne stroke (Atelšek et al. 2018; Žagar Karer 2018) je ustaljenost terminov najvišje načelo strokovnega izrazoslovja, poleg tega zakonodaja in strokovna praksa že desetletja uporabljata obstoječa imena, njihova sprememba pa bi zahtevala obsežne in drage prilagoditve. Sistematika vrst se z novimi metodološkimi orodji in spoznanji nenehno spreminja, zato vezava slovenskih imen na trenutno taksonomijo vodi v nestabilnost, medtem ko več poimenovanj za isto vrsto v praksi povzroča nejasnosti, zlasti pri komunikaciji z lastniki gozdov in širšo javnostjo. V ZDA je npr. Entomological Society of America (ESA) leta 2021 uradno spremenila ime vrste *Lymantria dispar* iz »gypsy moth« v »spongy moth«, pri čemer je bila sprememba sicer upravičena z vidika etike, a je povzročila zmedo v komunikaciji, saj je bilo staro ime globoko zakoreninjeno v literaturi, zakonodaji in javni rabi. ESA je zato morala vzpostaviti poseben projekt za usklajeno preimenovanje, ki vključuje širšo skupnost (<https://entsoc.org/publications/common-names/spongy-moth>).

3 PREDLOGI ZA PRIHODNJE USKLAJEVANJE

3 PROPOSAL FOR FUTURE HARMONISATION

V izogib nadaljnji zmedi in za zagotavljanje funkcionalne komunikacije predlagamo, da se vzpostavi odprt strokovni forum ali digitalna platforma za zbiranje in razpravo o slovenskih imenih organizmov, skupaj z javno dostopno bazo, ki vključuje znanstveno ime, slovensko ime, status in vir poimenovanja. Postopek predloga novega imena ali spremembe obstoječega poimenovanja bi vključeval javno objavo, odprte razprave in strokovne presoje, pri čemer bi morale veljati načelo »najprej dopolni, ne zamenjaj«. V razmerah, kjer formalna ustanovitev medinstitucionalnega odbora za poimenovanja morda ni izvedljiva, lahko pomembno vlogo prevzamejo strokovna društva, kot je npr. Entomološko društvo Slovenije Štefana Michielija. Slednje lahko v procesu usklajevanja slovenskih imen žuželk odigra ključno vlogo kot strokovni sogovornik in moderator, ki oblikuje strokovna stališča do novih predlogov poimenovanj. Smiselno bi bilo, da se v Sloveniji pripravijo smernice za poimenovanje žuželk v slovenščini, kot sta podobne smernice pripravila Committee on the Common Names of Insects (Entomological Society of America) (<https://www.entsoc.org/publications/common-names/use-submission>) in The Common Names Committee (The Entomological Society of Canada) (<https://esc-sec.ca/entomology-resources/common-names/#toggle-id-1-closed>). V ZDA je za spremembo obstoječega imena vrst ali novo poimenovanje potrebno izpolniti obrazec, kjer je potrebno vsak predlog natančno utemeljiti. O predlogu nato odloča prej omenjeni Standing Committee on Common Names of Insects. Podoben organ bi se lahko oblikoval tudi znotraj slovenskega entomološkega društva ali drugega strokovnega društva, ki bi sodeloval tudi pri vzpostavitvi odprte digitalne platforme za razpravo o slovenskih imenih žuželk, kar bi omogočilo transparenten in vključujoč proces.

4 ZAKLJUČEK

4 CONCLUSION

Spreminjanje slovenskih imen žuželk brez širšega strokovnega konsenza in upoštevanja načel jezikoslovne rabe ni funkcionalno in vodi do zmede v stroki in javnosti. Ustaljenost terminologije je temelj učinkovite komunikacije, zlasti v času podnebnih sprememb in invazij tujerodnih organizmov, ko je dosledna komunikacija med različnimi deležniki ključna. Zato je nujno, da spremembe uvajamo premišljeno, usklajeno in strokovno podprto ter z veliko mero kritične presoje. Na podlagi zapisanega in upoštevajoč posledice spreminjanja imen ter, tudi finančnih implikacij, bomo v prihodnje pri svojem raziskovalnem in strokovnem delu, med drugim tudi kot skrbniki spletnega portala www.zdravgozd.si, uporabljali trenutno veljavna strokovna slovenska imena. Trudimo se, da posodabljammo znanstvena imena, ki so predmet stalnih sprememb. Novih imen pa ne prevzemamo avtomatsko, ampak po tehtnem in kritičnem premisleku.

5 ZAHVALA

5 ACKNOWLEDGMENT

Razpravo o problematiki smo naredili v sklopu raziskovalnega programa P4-0107: Gozdna biologija, ekologija in tehnologija, ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

6 VIRI

6 REFERENCES

- Atelšek S., Fajfar T., Jemec Tomazin M., Trojar M., Žagar Karer M.. 2018. Podlubniki. ZRC SAZU. <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/svetovanje/podlubniki>
- Jurc M., Pavlin R., Borkovič D., Pintarič S. 2024. Gradivo za favno hroščev (Coleoptera) Slovenije, 6. prispevek: Polyphaga: Curculionidae: Scolytinae, Platypodinae. *Scopolia* 108: 1-405.
- Žagar Karer M. 2018. Upoštevanje terminoloških načel v terminografski praksi. *Slavistična revija* 66 (2): 235-249.